

SPROGMUSEET

Redaktør: Ole Stig Andersen

Na'vi

 Af [Ole Stig Andersen](#) 4. februar 2010 • I kategorien [Underholdning](#) •

I filmen Avatar har heltene deres eget særlige sprog, na'vi. Her taler heltinden, høvdingedatteren Neytiri, med en plante. Na'vi blev skabt af lingvisten Paul Frommer. Der findes et interview med ham på P1s Sproglaboratoriet (dr.dk/p1/sproglaboratoriet). (pr-foto)

Oeri ta peyā fahew akewong ontu teya lāngu.

‘Jeg har næsen fuld af hans fremmede stank’

Det er ikke pga historien man bør se [Avatar](#), den er temmelig endimensionel, banal og moraliserende, indimellem direkte kedelig. Men filmen byder på et væld af visuelle og teknologiske effekter som nok i sig selv er en biograftur værd. Man får udleveret nogle briller så man kan se de tredimensionelle dybder i de sære dyr og planter og svævende klipper med vandfald, og det er altså sammen forbavsende troværdigt. .

Med alle sine imponerende effekter har James Camerons film efter sigende kostet over halvanden milliard kroner at producere – sikke et beløb! – og i sådan et budget har der også været råd til at hyre en professionel sprogmand til at konstruere *na'vi*, det sprog filmens ædle blåhuder taler, når de ikke taler engelsk.

Paul Frommer underviser i 'klinisk managementkommunikation' på University of Southern California, og han har foreløbig arbejdet i fire år på at opbygge na'vi. Foreløbig, for man regner da med at sproget skal udbygges yderligere i fremtiden, og gerne blive et kultsprog ligesom Star Trek-universets [klíngon](#).

Cameron bestilte et helt nyt, 'komplet' sprog med sammenhængende grammatik og en udtale der "lød godt og behageligt", så det kunne appellere til publikum. Det blev bl.a. forsøgt opnået ved at give sproget massive, melodiske vokalophobninger som *tsaleioae* (6 stavelser) og *meoaulniae* (8 stavelser), der overdriver hvad man finder i de stillehavssprog, som fx [maori](#), der var Camerons oprindelige forbillede for na'vi.

Na'vi skulle være så fremmedartet som muligt, men dog ikke så vildt at en skuespiller ikke kunne udtale det. Så Frommer plukkede og sammensatte diverse påfaldende, men overkommelige særheder fra verdens sprog. Øvre på Language Log har han [redegjort for grundtrækkene](#) ved na'vi grammatik og udtale. Her er et par af specialiteterne:

Paul Frommer, na'vis udvikler. (Foto: University of Southern California)

Ejektiver

[Ejektiver](#) er en særlig slags konsonanter som findes i omkring en sjettedel af verdens sprog, men ikke i vores ende af verden. De nærmeste ejektiver optræder i Kaukasus (bl.a. tjetjensk), og de er også udbredt på Afrikas Horn (fx etiopisk), i Kalahari (busksprog) og i mange indianersprog, fx quechua og navajo.

'Almindelige' sproglyde dannes ved fortløbende reguleret udånding af luft fra lungerne op gennem taleorganerne. Ejektiver dannes på en helt anden måde. Her lukkes stemmebåndene og strubehovedet hæves, så luften inde i munden presses sammen. Når man slipper kommer der en ejektiv konsonantlyd.

Nu ved enhver jo at udtale er – eller bør være – en ubevidst kompetence, hvis ikke det skal være meget besværligt, så gymnastiske anvisninger a la "hæv lige strubehovedet" kommer man måske ikke så langt med. Så prøv i stedet at forestille dig at du får noget på tungen, en lille stump hård stilk fra timianen, måske. Så kan man stikke tungespidsen med den lille stump på ud mellem læberne og blæse den væk med et lille pust. Mærk hvordan du bygger et luftpres

Seneste sprognyheder

4/5	Sprogforskerne fandt en skat i skoven politiken.dk
27/4	Lille indsats styrker små børns sprog www.dr.dk
26/4	Lad os komme det danske 'jantekomma' til livs politiken.dk
23/4	Ud med sproget - Berlingske Mener www.b.dk
20/4	Unikt runefund i centrum af Odense videnskab.dk

4/1	John Holm, Pioneer in Linguistics, Dies at 72 www.nytimes.com
10/8	Young women, give up the vocal fry and reclaim your strong female voice www.theguardian.com
20/5	Bill Funding Native Language Programs Passes mtpr.org
17/5	Sounds Of The Pilbara II: Songs In Language finishes recording - WAM - West Australian Music wam.org.au
13/5	Seven US Senators Introduce Bill to Promote Preservation of American Indian Languages - Native News Online nativenewsonline.net

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sprogmuseet.dk på et større kort

Mere i kategorien 'Underholdning'

Klínɡon og mutsun
Katten og den hellige musling
Brúnos to små tyskagtige prikker
I dag når engelsk op på en million ord – vistnok

Nye kommentarer

Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?
Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish
Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet
Mads Haupt til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
Monica Scheuer til Jødiske efternavne
jane til Jødiske efternavne
InglêS til Sprogene i Mozambique
Birgit Eggert til Hvad er der blevet af Maren?
Grethe Movsing til Hvad er der blevet af Maren?
Henrik Klíndt-Jensen til Ded borriñholmska måled

Artikler om

op inde i munden. Det gør du ved at løfte strubehovedet, og den lyd der kommer ud sammen med timianstumpen er en ejektiv, omend en noget speciel en.

De almindeligste ejektiver er lukkelyde, stopkonsonanter, klusiler, fx *p*, *t*, *k*. I na'vi skrives de *px*, *tx* og *kx*, hvor *x*'et altså ikke er en lyd for sig, men betyder ejektiv luftstrømsmekanisme. Det kendteste ejektiv-ord på na'vi er *skxawng!* der betyder 'idiot!' og blev populært på filmholdet. Et andet velkendt na'vi-ord med ejektiv er *kaltxi*, 'velkommen'.

Andre særlige lyde

Der er ellers en vis tradition for at gengive ejektiver med en apostrof, men i na'vi bliver apostoffen brugt til at betyde stemmebåndslukke, altså en lukkelyd lige som p, t og k. Et stemmebåndslukke minder om det danske stød, og na'vi skal rime på dansk "har vi". Det har de nu taget nok så gelinde i filmen, så en udtalevariant med skuespillervenligt langt a i stedet for det vanskelige stemmebåndslukke forekommer desværre også! I medierne forekommer næsten ikke andet.

Foruden vokalphobninger og ejektiver byder na'vi også på usædvanlige konsonantsammensætninger, fx i et enstavelsesord som *fpom* ("fred") der ser vanskeligt ud, men i realiteteten er lige så let at sige som *spom*. Der ér sprog i verden der kan have *fp*- i forlyd, fx polsk, men *sp*- er meget mere udbredt.

En anden sjældenhed, målt med europæiske sprogs alen, er ord der begynder med *ng*- [ŋ]. Her kræver dansk og de fleste andre europæiske sprog en støttevokal > *eng*-, men den skal ikke være der på na'vi. Faktisk findes udtalen uden støttevokal også på dansk i et meget specialiseret tilfælde: Man kan sige 'neej' og 'nááh' med ŋ- i forlyd, i stedet for n-.

Træk af grammatikken

Na'vi har ikke bare ental og flertal, men også total og tretal. Total findes her og der, fx i græsk og arabisk, men tretal er en sjældenhed, stort set begrænset til de melanesiske sprog i Stillehavet. Et andet træk fra stillehavssprogene som na'vi har overtaget, er forskellen på *inklusivt* og *eksklusivt vi*, altså forskellen på *vi = os plus dig*, og *vi = os uden dig*.

Men ellers er det særlige træk ved na'vis grammatik bøjning og afledning ved infiks. Det danske ordforråd kan udvides ved diverse forstavelser og efterhængte led, præfikser og suffikser, som i ord som *før-STÅ-else-n*. Men på na'vi bruger man infikser. Fx bøjes verbet at jage, *taron*, således i tid:

jager – taron
jagede – **timaron**
vil jage – **tayaron**

Bøjningselementerne – *-im*- for fortid og *-ay*- for fremtid – sættes ikke foran eller efter roden, men skubbes ind i den og deler den. Sådan er systemet for alle verber i na'vi. Ganske usædvanligt og rigtig noget na'vi-entusiaster kan sidde i timevis og svede over at lære. Men det er dog ikke mere fremmedartet end at det forekommer sporadisk rundt om i verdens sprog, fx bøjer det austronesiske sprog *ataya*l, der tales på Taiwan, verbet i datid og fremtid med infikser, præcis som na'vi.

Kult?

Na'vi er i fuld gang med at udvikle en international fanskare der lærer sproget. De mødes fx på learnnavi.org, og diskuterer grammatik og udtale og i øvrigt alt muligt der har med na'vihed og na'viland at gøre. På Wiktionary.org ligger der allerede en samling på [små 1000 gloser](#), og på Wikibooks.org en forbavsende detaljeret [grammatik](#). Der er endnu ingen officielle lærebøger, men det kommer nok.

Og nogle af na'vis ord får videre udbredelse, det gælder *skxawng* (idiot!) og *kaltxi* (velkommen), og det gælder den følelsesfulde hilsen "Jeg Ser dig" – på na'vi '*Oel ngati kameiei*', og *Ser* Skal være med Stort for at gengive inderligheden! – som er en heftig mellemting mellem 'Davs' og 'Jeg elsker dig'.

Na'vi skal nok blive et kultsprog, selv om der egentlig ikke gøres noget voldsomt stort nummer ud af det i filmen. Her seks-syv uger efter den kom op, vrimler nettet med unge mennesker der har taget na'vi til sig og mere eller mindre vellykket underviser sig selv og hinanden i sproget:

Her er et par kurser i na'vi udtale. I det første kommer ejektiverne 2'50 inde, i det andet 2'44.

aktuelle sprog Alfabeter Anmeldelser arabisk

Biblen bogstaver børn Danmark Dansk Dialekter

engelsk esperanto Formidling fransk identitet

konsonanter Medier modersmål Musik Navne norsk Ord

ordbøger ordforråd oversættelse Plansprog religion

romanske sprog russisk Sjov skriftsprog sprogdød Sproggeografi

sprogkort Sprogpolitik sprogteknologi

svensk truede sprog tv tyrkisk tysk Udtale

Underholdning video vokaler

Arkiv	Resources
januar 2015	Ethnologue: Languages of the World
december 2014	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
november 2014	LL-Map: Language and Location
maj 2014	Minority Rights Group
marts 2014	Omniglot. Writing Systems and Languages of the World
februar 2014	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
oktober 2013	World Atlas of Linguistic Structures (WALS)
august 2013	
marts 2013	
januar 2013	
december 2012	
november 2012	
oktober 2012	
september 2012	Bogstavlyd
juli 2012	Dansk sprognævn
juni 2012	Den danske ordbog
maj 2012	Dialekt.dk
april 2012	dk.kultur.sprog
marts 2012	Korpus.dk
februar 2012	Nye ord i dansk på nettet (NOID)
januar 2012	Ordbog over det danske sprog
december 2011	Ordnet, Dansk sprog i ordbøger og korpus
november 2011	Sproget.dk
oktober 2011	Svenska Akademien
september 2011	Ø (Schwa.dk)
august 2011	
juli 2011	
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	
januar 2011	
december 2010	
november 2010	
oktober 2010	
september 2010	
juni 2010	
maj 2010	
april 2010	
marts 2010	
februar 2010	
januar 2010	
december 2009	
november 2009	
oktober 2009	
september 2009	
august 2009	
juli 2009	
juni 2009	

Læs også:

1. [Kiribati](#) Verdenshavenes vandstand stiger. Det skyldes som bekendt dels at den globale opvarmning smelter verdens is, dels at vand fylder mere jo varmere det bliver. Nogle steder kan de allerede mærke...
2. [Klingon og mutsun](#) Lt. Worf, en tam klingon fra Star Trek. Her ved årsskiftet indledte DR HD en kavalkade med 10 af de 11 Star Trek-spillefilm. De bliver vist lørdage kl 20.50. Foreløbig...
3. [Ordmaleren Tolkien](#) Man kenuva fána kirya métime hrestallo kira i fairi néke ringa súmaryasse ve maiwi yaimië? Hvem skal se et hvidt skib forlade den sidste strand, de blege ånder i dets...
4. [Skabes der aldrig nye morfemer?](#) Ordforrådet Det er en kendt sag, at ordforrådet i et sprog hele tiden ændrer sig. Ikke hvert minut selvfølgelig, men i et samfund som det danske med nye skandaler, modepåfund...

Tagget med: afledning, aktuelle sprog, apostrof, austronesiske sprog, Avatar, busksprog, bøjning, dualis, ejektiver, eksklusivt vi, ental, etiopisk, film, flertal, forlyd, fremtid, grammatik, indianersprog, infiks, inklusivt vi, Kalahari, Kaukasus, klingon, klusil, konsonanter, kult, kunstsprog, Language Log, lingvist, lukkelyde, maori, na'vi, navajo, P1, pluralis, polsk, quechua, rim, singularis, Sproglaboratoriet, Star Trek, stavelser, stemmebånd, stemmebåndslukke, stemt, stillehavssprog, stød, støttevokal, Taiwan, tid, tjetjensk, ubevidst kompetence, Udtale, Underholdning, video, vokaler, YouTube

1 kommentar

Stephan Stengler

9. februar 2010 • 16:32

Nu introducerer de oprindelige folk i The Dongria, som lever i Niyamgiri Hills i staten Orissa i Indien, en yderligere dimension til filmen Avatar ved at appellere til James Cameron i forhold til det engelske firma Vedanta resources. Der er ved at omdanne Niyamgiri Hills til en losseplads. Se mere her: <http://www.scoop.co.nz/stories/WO1002/S00211.htm>

[Svar](#)

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.